

5. VII. 1989 - Нова Македонија (ЛИК)

ИЗЛОЖБИ

ВО ЗНАКОТ НА
КОНТИНУИТЕТОТ

Владимир Величковски

Современата галерија од Панчево покажува дека, и во денешни услови, со многу волја и упорност можат да се направат крупни нешта во областа на уметничкото творештво. Имено, оваа установа е организатор на биеналната, петта по ред, изложба на југословенската скулптура. Таа се појави во 1981 година овозможувајќи ни денес да заклучиме дека успешно го регистрира пресвртот и континуитетот во развојот на југословенската скулптура во деценијата што изминува. Истовремено се искристализира идејата за едно претставување кое нема да биде севкупен преглед на виталните текови, туку пред се селективно укажување и издвојување на актуелниот миг во ова подрачје на уметничкото творештво. Така, и овојпат се прикажани разни настојувања со обид теоретски и критички да се разјаснат проблемските цели на словени како: актуелности, нова релација на скулптурално-пиктуралното и истрајност на фигурацијата.

- 80-те години

Новите појави на уметноста во 80-те години всушност на свој начин се надоврзуваат на динамизмот и техничката, односно концептуална разгранетост на вајарството по 1950 година. Но, евидентно е дека во периодот на постмодернизмот новата скулптура донесе изменет однос спрема материјалот, масата и просторот, со истакнување на процесот на изработка на делото, нагласувајќи го моментот на привременост и нестабилност на формата. Овие појави не можат да се посматраат изолирано, во некои крути хронолошки рамки, туку од аспект на промени, како изразување на еден нов „сензибилитет во преобразување“. Времето на оскудност го создаде „принципот на движење“, а уметникот се сврти кон моментните реакции спрема светот, слободно експресивен и неоптоварен од било какви категории ниту ограничувања. Во отсуство на стилови и школи се роди поимот „уметник на фантазијата“ кој слободно ги соединува во своето дело елементите на повеќе медиуми, ги минува нивните граници.

- отворен простор

Организаторите на панчевачката изложба ја поттикнуваат поблиската релација меѓу уметникот, галеријата и критичарот. Тие посебно настојуваат да изнајдат соодветни начини за успешно распоредување и вклопување на скулптурите во галерискиот и отворен простор. Во таа смисла архитектониката на апстрактната скулптура на Олга Јевриќ, еден од пионерите на модерната скулптура кај нас, се покажува за мошне инспиративна. Од неа произлегуваат размислувањата дека монументалните димензии на едно дело не мора секогаш да значат и негово успешно вклопување во урбаниот или природен амбиент. Тоа зависи од концептираноста на формата, како и од пронаоѓањето други релации и визури на скулптурата во одреден простор. Во таа смисла корисни се досегашните искуства на уметниците (некои од нив сами ги поставуваат своите дела), а тоа е секогаш нов предизвик за организаторите и жителите на овој град.

Кон 5. изложба на југословенската скулптура во Панчево

- „нов архаизам“

Скулптурата ги вообличува посебните својства на ова време, таа стапа активен фактор во разработувањето на некои од неговите темелни идеи. Средствата од техничката цивилизација сега се користат за нови цели, но доминантна стана употребата на трошни и природни материјали. Тоа е резултат на изразената потреба за барање на корените во минатото, на изворното и исконското, во традицијата. Наместо своевидните „играчки на техничкиот свет“ (М.Б.Протиќ) се создаваат чудни предмети кои сега наликуваат на „играчки од руралниот свет“. Се појавија впечатливи остварувања кои му припаѓаат на еден „нов архаизам“ во кој ги гледаме суштинските белези на модерниот сензибилитет. Пред нас се откриваат необични трансформации на елементите од традицијата, од етнографското наследство но исто така и на несознатите сфери на потсвесното. Тоа го согледуваме во фигурацијата, во разните видови на скулптури - предмет, како и низ остварувањата кои му припаѓаат на апстрактно-асоцијативниот пластичен јазик. Тука би укажал на следните автори: Анета Светисва, Васко Липовац, Глигор Стефанов, Мустафа Скопљак, Коља Милуновиќ, Љубомир Стахов, Кенан Солаковиќ, Делиа Првачки, Слободан Коиќ, Мирсад Бегиќ, Петар Баришиќ и други. Би го издвоил остварувањето „Простор I“ од Петре Николоски, во кое тој ги соединува елементите на скулптура и архитектура. Овој објект, кој има форма на „мајчина утроба“ евоцира архетипска претстава на заштита и топлина.

Значителна тенденција, според бројот на приврзаниците, претставува нагласеното редуцирање и минимализирање на формата, која добива органски и технички својства, монументални белези, во дрво, метал. Тоа се гледа од делата на Милун Видиќ, Коста Богдановиќ, Томе Аџиевски, Кажмир Храсте, Душан Петровиќ, Јован Шумковски, Франце Пург, Анте Мариновиќ, потоа во остварувањата на Ратко Вулановиќ, Младен Маринков, Станко Павлески. Се издвојуваат „концептуализирани“ пластични истражувања во просторот на Рене Русјан, Мрѓан Баиќ, Дарија Качиќ и Славомир Дринковиќ.

- скулптурално-пиктурално

Во почетокот на деценијата силно се изразуваше сликарската уметност, а наскоро потоа вајарството го означил пресвртот со новиот ликовен јазик. Во уметноста брзо се сменувае еуфоричноста на „новата слика“ со новиот геометризам, а потоа пластичните инсталации се заменуваат со неоконструктивистички тенденции. Во таа разновидност се одвиваше и процесот на симбиоза на скулптуралното и пиктуралното, што значи нова насока во уметничкото творештво. Меѓутоа, не треба да се заборава дека многу порано е забележана, често плодна интеракција меѓу сликарството и скулптурата, процеси на преобразување на едниот во другиот медиум. Панчевачката изложба покажува дека

скулптурата на разни начини може да се комбинира со сликарството за да се изрази потребата од медиумски проширувања и изразност која што на поинаков начин ќе ги остварува визуелно-текстилните ефекти и артикулира вистинскиот простор. Значи, не се губи посебноста на пластичниот медиум, туку напротив се отвораат нови можности за допирање на надреално-фантастичното во контекстот на општите настојувања (Оливера Даутовиќ, Садко Хаџихасановиќ, Дора Ковачевиќ, Мирко Мариќ, Милета Продановиќ, Мануела Владиќ, Вера Зариќ и други).

- маниризам

Деценијата изминува и како да станува се појасно дека поливалентноста на скулпторскиот миг кај нас е резултат на разработување на првите идеи од почетокот на 80-те години. Затоа не можеме да се отргнеме од впечатокот за извесен маниризам кој на некој начин ги доближува разните тенденции и индивидуалности до степен кога тие стануваат сродни меѓу себе. Тоа го согледуваме во извесното пренагласување на формалниот став, барањето финеси во изведување на објектите и во поедноставноста, масивното и колосалното.

Секако, останува фактот, сам по себе значаен, дека панчевачката изложба е еден од барометрите кој ги регистрира и толкува движењата во актуелниот миг на југословенската скулптура ■

ИЗДАНИЈА д-р Миодраг Друговац

ОБИД
ЗА СИНТЕЗАТоме Садков, Вера Стојтарина
- Антиќ, Драги Стефанија, Георги Сталев, Борислав Павловски: „Македонска књижевност“, Школска књига, Загреб 1988

Прегледи и слични рекапитулари на една национална књижевност се неопходни подготвителни дела за настанување на књижевно-историски синтети од општ научен и посебен критички вид, со целосни или фрагментарни претставувања на књижевните факти. Под „општ научен вид“ се подразбира целосното проследување на една национална литература, при што секој нејзин период (стилска формација), секој род и жанр, секој опус и дело значајни за књижевниот процес, со свест за историска, национална и књижевна целост се проблематизираат од аспект на нивното дијахронско и синхронско проучување. Под „посебен критички вид“ се подразбира претставување на књижевните факти на еден опус, но и во тој случај дијахронскиот аспект не може да се пренебрегне и исклучи од видното поле на толкувањето и вреднувањето. Ова, меѓу другото, и затоа што вредноста не е статична естетска категорија: бидејќи е естетска, таа е и историска категорија, факт и фактор на историските процеси на една књижевност и на секој нејзин сегмент одделно. Незамислива е вистината за вредноста без елаборирањето на историскиот пат на таа вредност како вистина. Толкуваното и вреднуваното дело (опус) е дел и сочинител на књижевниот процес, а тој проминентно е дијалектички. Не само презентското, ами и претходното е конституенс на вредноста.

Сето ова, бездруго, е точно, особено ако историјата на књижевноста се прифаќа како историја на књижевните вредности! Помалку или повеќе, реченово се однесува и до т.н. прегледи и други видови књижевни рекапитулари. Еден таков преглед е и Македонска књижевност, објавен на хрватско-српски (српскохр-